มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรม
Legal Measures Concerning Technology Transfer for Industrial Development

วินิตา ฉิมสุนทร
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 9/9 ต.บางพูด อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี 11120

Vinita Chimsuntorn
School of Law, Sukhothai Thammathirat Open University, 9/9 Bangphut Sub-District,
Pakkret District, Nontaburi Province 11120
E-mail : vinita.for.thesis@gmail.com

วิวิธ วงศ์ทิพย์
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 9/9 ต.บางพูด อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี 11120

Vivit Vongthip
School of Law, Sukhothai Thammathirat Open University, 9/9 Bangphut Sub-District,
Pakkret District, Nontaburi Province 11120
E-mail : vvongtip@gmail.com

สาธิตา วิมลคุณารักษ์
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 9/9 ต.บางพูด อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี 11120

Sathita Wimonkunarak
School of Law, Sukhothai Thammathirat Open University, 9/9 Bangphut Sub-District,
Pakkret District, Nontaburi Province 11120
E-mail : sathitawimonkunarak@gmail.com

(Received: 19 July 2024; Revised: 14 August 2024; Accepted: 26 August 2024)

บทคัดย่อ

ประเทศไทยยอมรับนโยบายการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ โดยมุ่งหวังว่าจะได้รับเทคโนโลยีผ่านการลงทุนจากต่างประเทศและการทำธุรกรรมทางเทคโนโลยี อย่างไรก็ตาม ชาวไทยก็ไม่ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างคุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบกับผลประโยชน์ที่ชาวต่างชาติได้รับจากทรัพยากรของไทย ยิ่งไปกว่านั้น ประเทศไทยยังไม่มีกรอบทางกฎหมายในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างชัดเจน

ประเทศจีน ญี่ปุ่น และเวียดนามล้วนอยู่ภายใต้พันธกรณีในฐานะสมาชิกขององค์การการค้าโลก แต่ทั้งสามประเทศนี้มีการกำหนดกรอบทางกฎหมายในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยี เนื่องจากจีนและญี่ปุ่นมีการใช้บังคับหลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งช่วยป้องกันไม่ให้เกิดการใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาโดยมิชอบ ส่งผลให้เกิดความสมดุลระหว่างการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

กับการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างเป็นธรรม ส่วนเวียดนามก็มีการรวบรวมและจัดสรรกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้อยู่ในกฎหมายฉบับเดียวกันอย่างเป็นระบบ

ผู้วิจัยจึงเสนอว่า ประเทศไทยควรมีการบัญญัติหลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญา รวมถึงการรวบรวมและจัดระเบียบกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อจัดทำกฎหมายแม่บทในลักษณะที่ไม่ขัดแย้งกับกติกาแห่งองค์การการค้าโลก เนื่องจากการมีกรอบทางกฎหมายที่ชัดเจนย่อมก่อให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างเป็นธรรม และนำไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมได้ในที่สุด

คำสำคัญ : การถ่ายทอดเทคโนโลยี การลงทุนจากต่างประเทศ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การป้องกันการผูกขาด การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ การพัฒนาอุตสาหกรรม

Abstract

Thailand adopts economic liberalization in hopes of receiving technology through foreign investment and technology transactions. Nevertheless, Thai personnel do not sufficiently benefit from technology transfer, comparing to the benefits that foreigners reap from Thailand's resources. Furthermore, Thailand still lacks a concrete regulatory framework for technology transfer.

China, Japan and Vietnam are under binding commitments as World Trade Organization's members, but these three countries can set clear regulatory frameworks for technology transfer. Since China and Japan put the antimonopoly rules in the field of intellectual property into effect, which prevent the abuse of intellectual property rights, and lead to the balance of intellectual property protection and fair technology transfer. While Vietnam collects and systematically organizes the regulations concerning technology transfer into a single law.

The researcher proposes that the antimonopoly rules in the field of intellectual property and regulations concerning technology transfer should be codified into a model law, in a manner consistent with World Trade Organization's regulations. This clear regulatory framework will eventually result in the fair transfer of technology and industrial development.

Keywords : Technology Transfer, Foreign Investment, Intellectual Property Protection, Antimonopoly, Economic Liberalization, Industrial Development

บทนำ

ในระบบเศรษฐกิจโลกยุคปัจจุบัน ประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าล้วนมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เป็นอุตสาหกรรมและอยู่บนพื้นฐานแห่งความรู้ทางเทคโนโลยี ส่งผลให้บรรดาประเทศอุตสาหกรรมเหล่านี้สามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และได้รับกำไรจากการประกอบธุรกิจอย่างมหาศาล ซึ่งความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของประเทศอุตสาหกรรมเหล่านี้ก็เป็นสิ่งที่พิสูจน์ให้เห็นว่า การครอบครองเทคโนโลยีคือปัจจัยที่ก่อให้เกิดความได้เปรียบเชิงธุรกิจ

เมื่อประเทศกำลังพัฒนาตระหนักถึงความสำคัญของเทคโนโลยี ประเทศกำลังพัฒนาก็น้อมรับการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ โดยมีการแก้ไขกฎหมายด้านการลงทุนให้เอื้อต่อการประกอบธุรกิจของชาวต่างชาติ รวมถึงการปรับปรุงกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาให้มีความเคร่งครัด เพื่อให้ชาวต่างชาติมีความเชื่อมั่นในการเข้ามาลงทุน และก่อให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่บุคลากรท้องถิ่นของประเทศกำลังพัฒนา

การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจและการพัฒนาอุตสาหกรรมของไทยเริ่มต้นขึ้นอย่างจริงจังด้วยการประกาศใช้พระราชบัญญัติการส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พ.ศ. 2503 ซึ่งมีการให้สิทธิประโยชน์และการอำนวยความสะดวกแก่การลงทุนของชาวต่างชาติ ภายหลังการเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกในปี ค.ศ.1995 กฎหมายทั้งในด้านการลงทุนและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของไทยก็ได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับกติกาแห่งองค์การการค้าโลก ซึ่งแนวทางดังกล่าวก็ทำให้ประเทศไทยสามารถดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ จนกลายเป็นฐานการผลิตของบรรษัทข้ามชาติที่มาจากประเทศอุตสาหกรรมหลายแห่ง

อย่างไรก็ตาม การเข้ามาลงทุนของชาวต่างชาติมักจะเป็นไปเพื่อการแสวงหาประโยชน์จากแรงงานที่มีค่าจ้างต่ำ รวมถึงการเข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของไทย โดยไม่มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมของไทยอย่างแท้จริง ยิ่งไปกว่านั้น ชาวต่างชาติอาจมีการผูกขาดทางเทคโนโลยีเพื่อรักษาความได้เปรียบเชิงธุรกิจของตน

ประการสำคัญ การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจทำให้ประเทศไทยต้องจำกัดอำนาจอธิปไตยของชาติเพื่อปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศ เช่น ในอดีต ประเทศไทยเคยมีการดำเนินนโยบายอุตสาหกรรมบางประการ เพื่อช่วยเหลือให้บุคลากรท้องถิ่นได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีมากขึ้น แต่ในปัจจุบัน ประเทศไทยก็ไม่สามารถใช้นโยบายอุตสาหกรรมบางประการได้อีกต่อไป เนื่องจากนโยบายเหล่านั้นอาจเข้าข่ายฝ่าฝืนต่อหลักการค้าเสรี นอกจากนี้ การให้เสรีภาพทางธุรกิจแก่ชาวต่างชาติอย่างเต็มที่ตามหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเข้มงวดก็ทำให้ชาวต่างชาติมีช่องทางในการผูกขาดทางเทคโนโลยีมากขึ้น ส่งผลให้ชาวไทยไม่ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างแท้จริง

จึงประจักษ์ได้ว่า การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจและการส่งเสริมการลงทุนเป็นเพียงประตูด่านแรกที่ทำให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศเข้ามาสู่ประเทศไทย แต่การทำให้ชาวไทยได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างคุ้มค่านั้น จำเป็นต้องอาศัยยุทธศาสตร์ในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องศึกษาแนวทางในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีของต่างประเทศ อันได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศญี่ปุ่น และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ซึ่งมีฐานะเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกเช่นเดียวกับประเทศไทย

จีนและญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีความเจริญทางอุตสาหกรรมทัดเทียมกับชาติตะวันตก ซึ่งทั้งสองประเทศนี้ก็มีนโยบายส่งเสริมให้เกิดการร่วมทุนระหว่างบุคลากรท้องถิ่นกับชาวต่างชาติ เพื่อก่อให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีในรูปแบบของกิจการร่วมค้า (Joint Venture) โดยมีการปรับปรุงนโยบายเกี่ยวกับกิจการร่วมค้าให้มีลักษณะที่ไม่ฝ่าฝืนต่อหลักการค้าเสรี นอกจากนี้ ทั้งจีนและญี่ปุ่นก็มีการใช้บังคับหลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อทำให้บุคลากรท้องถิ่นได้รับโอกาสในการเรียนรู้หรือใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีอย่างเป็นธรรม จนสามารถนำความรู้ไปพัฒนาต่อยอดได้ด้วยตนเอง ในขณะที่เวียดนามก็มีการรวบรวมกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีให้มาอยู่ในกฎหมายฉบับเดียวกัน ซึ่งก็คือกฎหมายว่าด้วยการถ่ายทอดเทคโนโลยี ค.ศ.2017 อันเป็นกรอบทางกฎหมายในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่มีความชัดเจน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีของจีน ญี่ปุ่น และเวียดนาม ทั้งในมิติของการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ และในมิติของการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อให้นำไปสู่แนวทางในการจัดทำกฎหมายที่เป็นกรอบในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีของไทย ซึ่งจะทำให้การกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและไม่ขัดแย้งกับกติกาแห่งองค์การการค้าโลก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปของการถ่ายทอดเทคโนโลยี กฎหมายเกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี และกติกาแห่งองค์การการค้าโลกที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดของราชอาณาจักรไทย สาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศญี่ปุ่น และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม
3. เพื่อนำผลการศึกษาในข้อ 1 และ 2 มาเสนอแนวทางในการจัดทำกฎหมายที่เป็นกรอบในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีของไทย

สมมติฐานของการวิจัย

ประเทศไทยน้อมรับการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจตามกติกาแห่งองค์การการค้าโลก โดยมีการส่งเสริมการลงทุนและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของชาวต่างชาติ รวมถึงการให้สิทธิประโยชน์เพื่อจูงใจให้ชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนและถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่ชาวไทย แต่การลงทุนของชาวต่างชาติมักเป็นไปเพื่อแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและแรงงานที่มีค่าจ้างต่ำ โดยที่ชาวไทยไม่ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างแท้จริง ดังนั้น ประเทศไทยจึงควรนำหลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาของจีนกับญี่ปุ่นมาประยุกต์ใช้ เพื่อทำให้ชาวไทยได้รับโอกาสในการเรียนรู้เทคโนโลยีอย่างเป็นธรรม และควรมีการจัดทำกฎหมายที่เป็นกรอบในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีตามแนวทางของเวียดนาม เพื่อก่อให้เกิดกรอบทางกฎหมายที่มีความชัดเจน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิจัยเอกสาร โดยมีการรวบรวมข้อมูลจากตำราทางกฎหมาย บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ ฐานข้อมูลทางอินเตอร์เน็ต และการศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีของไทยกับต่างประเทศ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาถึงลักษณะทั่วไปของการถ่ายทอดเทคโนโลยีกฎหมายเกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี กติกาแห่งองค์การการค้าโลกที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี ตลอดจนมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีของไทยกับต่างประเทศ อันได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศญี่ปุ่น และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม โดยเป็นการศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายทั้งในมิติของการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ และในมิติของการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงลักษณะทั่วไปของการถ่ายทอดเทคโนโลยี กฎหมายเกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี และกติกาแห่งองค์การการค้าโลกที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี
2. ได้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดของราชอาณาจักรไทย สาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศญี่ปุ่น และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม
3. สามารถนำผลการศึกษาในข้อ 1 และ 2 มาเสนอแนวทางในการจัดทำกฎหมายที่เป็นกรอบในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีของไทย

ลักษณะทั่วไปของการถ่ายทอดเทคโนโลยี

การถ่ายทอดเทคโนโลยี (Technology Transfer) หมายถึง กระบวนการที่ทำให้ความรู้ ข้อค้นพบทางวิทยาศาสตร์ และทรัพย์สินทางปัญญาได้รับการถ่ายทอดจากผู้สร้างสรรค์เทคโนโลยีไปสู่ผู้ใช้เทคโนโลยี[1]

ในกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีนั้นประกอบด้วยบุคคล 2 ฝ่าย อันได้แก่ ผู้ทรงสิทธิ (Rights Holder) ซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์หรือเป็นเจ้าของเทคโนโลยี ส่วนอีกฝ่ายก็คือ ผู้รับเทคโนโลยี (Recipient) ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีมาจากผู้ทรงสิทธิ ทั้งนี้ การถ่ายทอดเทคโนโลยีก็สามารถกระทำได้ในหลายรูปแบบ ซึ่งรูปแบบที่มีความสำคัญคือ การถ่ายทอดเทคโนโลยีในรูปแบบของการลงทุนจากต่างประเทศ

เมื่อชาวต่างชาติเข้ามาประกอบธุรกิจในประเทศผู้รับการลงทุน ชาวต่างชาติย่อมมีการนำเข้าเครื่องจักรและอุปกรณ์ รวมถึงความรู้ทางเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตสินค้าหรือบริการ จึงทำให้บุคลากรท้องถิ่นได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการผลิต การจัดการธุรกิจ และการตลาด ดังนั้น การลงทุนจากต่างประเทศจึงเป็นรูปแบบของการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่มีความสำคัญ นอกจากนี้ การลงทุนจากต่างประเทศก็นำไปสู่การถ่ายทอดเทคโนโลยีในรูปแบบอื่น ๆ อาทิ การร่วมทุนในกิจการร่วมค้า การทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา และการทำสัญญาทางเทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ

ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายทอดเทคโนโลยีในรูปแบบใดก็ตาม ฝ่ายผู้ทรงสิทธิย่อมมีอำนาจต่อรองที่สูงกว่าฝ่ายผู้รับเทคโนโลยี ด้วยเหตุนี้ ภาครัฐจึงจำเป็นต้องศึกษาถึงกฎหมายเกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างรอบคอบ เพื่อช่วยเหลือให้ภาคเอกชนในประเทศของตนได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีตามที่คาดหวัง

กฎหมายเกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี

กฎหมายเกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี หมายถึง กฎหมายที่มีผลกระทบต่อการถ่ายทอดเทคโนโลยี อันประกอบด้วย กฎหมายว่าด้วยการลงทุนจากต่างประเทศ กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา และกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาด[2] ซึ่งการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีไม่สามารถทำได้โดยกฎหมายใดกฎหมายหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องใช้บังคับกฎหมายเหล่านี้ในลักษณะที่เชื่อมโยงและสมดุลกัน

กฎหมายว่าด้วยการลงทุนจากต่างประเทศและกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาจะมีบทบาทร่วมกันในการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ กล่าวคือ กฎหมายว่าด้วยการลงทุนจากต่างประเทศมีบทบาทในการส่งเสริมการลงทุน รวมถึงการให้สิทธิประโยชน์แก่การประกอบธุรกิจของชาวต่างชาติ ส่วนกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญามีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของผู้ทรงสิทธิ (Exclusive Rights) เนื่องจาก

---

[1] World Intellectual Property Organization, *Intellectual Property and Technology Transfer* (19 July 2024) World Intellectual Property Organization. <https://www.wipo.int/web/technology-transfer>.

[2] โกศล ฉันธิกุล และสมพงษ์ วนาภา, "การถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างประเทศ", ใน สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, *กฎหมายธุรกิจระหว่างประเทศ เล่มที่ 2* (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2528) 707, 735.

กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญามีแนวคิดว่า การให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวแก่ผู้ทรงสิทธิจะเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการประดิษฐ์คิดค้นหรือสร้างสรรค์เทคโนโลยีใหม่ ๆ ยิ่งไปกว่านั้น การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาก็เป็นปัจจัยที่ทำให้ชาวต่างชาติมีความมั่นใจที่จะเข้ามาลงทุน และทำให้บุคลากรท้องถิ่นได้รับโอกาสในการเรียนรู้เทคโนโลยี

ในทางกลับกัน หากมีการส่งเสริมการลงทุนและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในระดับที่มากจนเกินไป ก็จะทำให้ชาวต่างชาติมีอำนาจทางเศรษฐกิจที่สูงกว่าผู้ประกอบธุรกิจในท้องถิ่น ซึ่งชาวต่างชาติอาจมีการใช้อำนาจในลักษณะที่เป็นการผูกขาดทางเทคโนโลยี ส่งผลให้บุคลากรท้องถิ่นถูกปิดกั้นโอกาสในการเรียนรู้เทคโนโลยีอย่างไม่เป็นธรรม เพราะฉะนั้น กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาดจึงต้องเข้ามามีบทบาทในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยี

ทั้งนี้ กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาดมีเจตนารมณ์ในการส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม (Fair Competition) ในขณะที่กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญามีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของผู้ทรงสิทธิ จึงก่อให้เกิดความขัดแย้งเมื่อนำกฎหมายทั้งสองระบบนี้มาใช้ร่วมกัน[3] ดังนั้น บางประเทศจึงมีการบัญญัติหลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาขึ้นมาโดยตรง เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ทรงสิทธิใช้อำนาจตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในลักษณะที่เป็นการผูกขาดทางเทคโนโลยี

นอกจากนี้ ประเทศผู้รับการลงทุนอาจมีการดำเนินนโยบายอุตสาหกรรม (Industrial Policy) อันหมายถึง นโยบายที่กำหนดให้ชาวต่างชาติต้องปฏิบัติตามเพื่อทำให้ประเทศผู้รับการลงทุนได้รับประโยชน์ตามเป้าหมายในด้านต่าง ๆ ซึ่งนโยบายอุตสาหกรรมที่เป็นประโยชน์ในแง่ของการถ่ายทอดเทคโนโลยีนั้น ได้แก่ นโยบายที่กำหนดให้ชาวต่างชาติใช้ชิ้นส่วนหรือวัตถุดิบที่ผลิตในประเทศ และนโยบายเกี่ยวกับกิจการร่วมค้า[4]

กล่าวโดยสรุป กฎหมายว่าด้วยการลงทุนจากต่างประเทศและกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาจะมีบทบาทร่วมกันในการเสริมสร้างความเชื่อมั่นแก่ชาวต่างชาติ เพื่อให้บุคลากรท้องถิ่นได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีผ่านการลงทุนจากต่างประเทศ ในขณะที่กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาดมีบทบาทในการป้องกันการผูกขาดทางเทคโนโลยี นอกเหนือจากการใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาด ประเทศผู้รับการลงทุนอาจมีการดำเนินนโยบายอุตสาหกรรม เพื่อช่วยเหลือให้ภาคอุตสาหกรรมในประเทศของตนได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากชาวต่างชาติมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีจะต้องเป็นไปในลักษณะที่ไม่ขัดแย้งกับกติกาแห่งองค์การการค้าโลก จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงพันธกรณีขององค์การการค้าโลกที่มีผลกระทบต่อการถ่ายทอดเทคโนโลยี

---

[3] Micheal A. Carrier, *From Matter and Introduction to: Intellectual Property and Competition* (19 July 2024) Social Science Research Network <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1944946>.

[4] United Nations Conference on Trade and Development, *World Investment Report 2018: Investment and New Industrial Policies* (Geneva: United Nations Publication, 2018) 131-132.

กติกาแห่งองค์การการค้าโลกที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี

พันธกรณีขององค์การการค้าโลกที่มีผลกระทบต่อการถ่ายทอดเทคโนโลยี ได้แก่ ความตกลงว่าด้วยมาตรการด้านการลงทุนที่เกี่ยวกับการค้า และความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า ซึ่งเป็นพันธกรณีที่มีผลผูกพันต่อทุกประเทศที่เป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก

ความตกลงว่าด้วยมาตรการด้านการลงทุนที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade-Related Investment Measures) หรือ TRIMs คือพันธกรณีที่ส่งเสริมให้นักลงทุนต่างชาติสามารถเข้าไปลงทุนในต่างประเทศได้อย่างเสรี TRIMs จึงมีข้อห้ามไม่ให้ประเทศผู้รับการลงทุนกำหนดมาตรการที่ขัดแย้งกับหลักการค้าเสรี หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ หรือมาตรการที่ต้องห้ามตามภาคผนวกของ TRIMs

ทั้งนี้ พันธกรณีของ TRIMs ทำให้ประเทศกำลังพัฒนาต้องดำเนินนโยบายอุตสาหกรรมในขอบเขตที่จำกัด ซึ่งส่งผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ส่วนความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights) หรือ TRIPS คือพันธกรณีที่กำหนดมาตรการฐานขั้นต่ำของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา (Minimum Standards) ส่งผลให้ประเทศสมาชิกต้องแก้ไขปรับปรุงกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของตนให้มีความเคร่งครัดมากขึ้น

กล่าวโดยสรุป การเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกทำให้ประเทศไทยต้องให้ความคุ้มครองแก่ทรัพย์สินทางปัญญาของชาวต่างชาติอย่างเคร่งครัด อีกทั้งยังต้องละเว้นจากการดำเนินนโยบายอุตสาหกรรมบางประการ เพื่อให้การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศเป็นไปอย่างเสรี ถึงแม้ว่าการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจจะเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศก็ตาม แต่การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจก็ทำให้ประเทศไทยถูกจำกัดอำนาจในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยี ส่งผลให้ชาวไทยไม่ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างคุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบกับผลประโยชน์ที่ชาวต่างชาติได้รับจากทรัพยากรของไทย

มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีของไทยกับต่างประเทศ

ในส่วนนี้จะเป็นการศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายของราชอาณาจักรไทย สาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศญี่ปุ่น และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม โดยเป็นการศึกษาทั้งในมิติของการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจและในมิติของการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยี

มาตรการทางกฎหมายของราชอาณาจักรไทย

การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจและการพัฒนาอุตสาหกรรมของไทยเริ่มต้นขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1960 ซึ่งประเทศไทยมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พ.ศ.2503 ส่งผลให้ชาวต่างชาติเข้ามาประกอบธุรกิจในประเทศไทยได้อย่างเสรี แต่ถึงกระนั้น ชาวไทยก็ไม่ได้รับการถ่ายทอด

เทคโนโลยีมากเท่าที่ควร เพราะการเข้ามาลงทุนของชาวต่างชาติมักเป็นไปเพื่อแสวงหาประโยชน์จากแรงงานที่มีค่าจ้างต่ำ และการได้รับสิทธิประโยชน์จากการส่งเสริมการลงทุนของรัฐบาลไทย[5] ดังนั้น ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องดำเนินนโยบายอุตสาหกรรมบางประการ เพื่อช่วยเหลือให้ชาวไทยได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีมากขึ้น เช่น ในกรณีที่ชาวต่างชาติเข้ามาจัดตั้งโรงงานผลิตรถยนต์ในประเทศไทย ภาครัฐก็มีนโยบายที่กำหนดให้ชาวต่างชาติใช้ชิ้นส่วนหรือวัตถุดิบที่ผลิตในประเทศ (Local Content Policy) ซึ่งนโยบายดังกล่าวก็ทำให้ชาวต่างชาติมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่ผู้ผลิตชาวไทย เพื่อให้สามารถผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ที่มีคุณภาพตามความต้องการของชาวต่างชาติ

นับตั้งแต่การเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกในปี ค.ศ.1995 ประเทศไทยก็มีการปรับปรุงกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับพันธกรณีขององค์การการค้าโลก โดยมีการยกเลิกนโยบายอุตสาหกรรมที่ขัดแย้งกับหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติและบทบัญญัติของ TRIMs อีกทั้งยังมีการผ่อนปรนกฎระเบียบที่เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจของชาวต่างชาติ เพื่อให้การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศเป็นไปอย่างเสรี

ในปัจจุบัน ประเทศไทยมีการใช้บังคับพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาหลายฉบับ เพื่อยกระดับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้สอดคล้องกับพันธกรณีของ TRIPS นอกจากนี้ พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2520 แก้ไขครั้งที่ 4 (พ.ศ. 2560) ก็มีการให้สิทธิประโยชน์ทางการลงทุน อาทิ การยกเว้นหรือลดหย่อนภาษี การอนุญาตให้ชาวต่างชาติถือกรรมสิทธิ์ที่ดิน การอนุญาตให้นำช่างฝีมือจากต่างประเทศติดตามเข้ามาด้วย และการอนุญาตให้ส่งเงินตราออกนอกประเทศ เป็นต้น ซึ่งสิทธิประโยชน์เหล่านี้ย่อมทำให้ชาวต่างชาติได้รับความสะดวกในการประกอบธุรกิจ

ทั้งนี้ หลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาของไทยปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 อันเป็นกฎหมายที่มีข้อห้ามไม่ให้ผู้ทรงสิทธิกำหนดเงื่อนไขในลักษณะที่เป็นการจำกัดการแข่งขันอย่างไม่เป็นธรรม[6] ซึ่งลักษณะของเงื่อนไขที่ถือว่าเป็นการจำกัดการแข่งขันอย่างไม่เป็นธรรมนั้นก็ให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ 25 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 อย่างไรก็ตาม กฎกระทรวงฉบับนี้ก็มีฐานะเป็นเพียงกฎหมายลำดับรองที่มีบทบาทในการกำหนดหลักเกณฑ์และรายละเอียดเกี่ยวกับกรณีของการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตร หรือสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิตามอนุสิทธิบัตรเท่านั้น ในขณะที่การถ่ายทอดเทคโนโลยีและการทำสัญญาทางเทคโนโลยีสามารถกระทำได้ในหลายรูปแบบโดยไม่จำกัด จึงทำให้ผลใช้บังคับของกฎกระทรวงฉบับนี้ไม่มีความครอบคลุมเท่าที่ควร และอาจทำให้ชาวต่างชาติอาศัยช่องว่างทางกฎหมายในการผูกขาดทางเทคโนโลยี

กล่าวโดยสรุป ประเทศไทยมีการใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยการลงทุนจากต่างประเทศและกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่สอดคล้องกับกติกาแห่งองค์การการค้าโลก อีกทั้งยังมีการยกเลิกนโยบายอุตสาหกรรม

---

[5] สุธี ประศาสน์เศรษฐ, *"วิวัฒนาการระบบเศรษฐกิจไทยในรอบ 200 ปี"* (2556) 1:1 *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง* 23, 37-41.

[6] มาตรา 39, *พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522.*

บางประการ เพื่อให้ชาวต่างชาติสามารถประกอบธุรกิจได้อย่างเสรียิ่งขึ้น แต่ในทางกลับกัน ประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาที่รัดกุม จึงทำให้ชาวต่างชาติสามารถใช้อำนาจตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในลักษณะที่เป็นการผูกขาดทางเทคโนโลยี ส่งผลให้ชาวไทยไม่ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างแท้จริง ซึ่งอาจทำให้ประเทศไทยอยู่ในภาวะที่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

สืบเนื่องจากสภาพปัญหาข้างต้น ประเทศไทยจึงควรศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ โดยเฉพาะหลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญา รวมถึงการดำเนินนโยบายอุตสาหกรรมในลักษณะที่ไม่ขัดแย้งกับกติกาแห่งองค์การการค้าโลก

มาตรการทางกฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีน

นับตั้งแต่ปี ค.ศ.1978 รัฐบาลจีนก็กำหนดเป้าหมายในการปฏิรูปประเทศให้มีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมถึงการพัฒนาอุตสาหกรรม ส่งผลให้รัฐบาลจีนให้เสรีภาพทางธุรกิจแก่ภาคเอกชนและเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศ ซึ่งนโยบายอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญในช่วงเวลาดังกล่าวก็คือ การส่งเสริมให้เกิดการร่วมทุนระหว่างชาวจีนกับชาวต่างชาติในกิจการร่วมค้า

การร่วมทุนระหว่างชาวจีนกับชาวต่างชาติในกิจการร่วมค้านั้นหมายถึง การที่บริษัทของชาวจีนกับบรรษัทข้ามชาตินำสินทรัพย์มาร่วมทุนกัน และมีการบริหารจัดการธุรกิจร่วมกันเพื่อแสวงหากำไรมาแบ่งปันกัน โดยอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยกิจการร่วมค้าทั้ง 2 ฉบับ อันได้แก่ The Law on Sino-Foreign Equity Joint Venture 1979 และ The Law on Sino-Foreign Cooperative Joint Venture 1988

เมื่อมีการร่วมทุนในกิจการร่วมค้า หุ้นส่วนที่เป็นชาวจีนย่อมได้รับโอกาสในการเรียนรู้เทคโนโลยีจากชาวต่างชาติผ่านการปฏิบัติงานร่วมกัน ดังนั้น กิจการร่วมค้าจึงเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศมากขึ้น[7] นอกจากนี้ ชาวต่างชาติอาจมีการนำเทคโนโลยีหรือสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของตนมาลงเป็นหุ้น (Capital Contribution by Intellectual Property Rights) อันหมายถึง การที่เจ้าของเทคโนโลยีทำสัญญาอนุญาตให้กิจการร่วมค้าใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีของตน ส่งผลให้ชาวจีนสามารถนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้ในการผลิตและการจัดการธุรกิจ อีกทั้งยังทำให้ชาวจีนได้รับโอกาสในการเรียนรู้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง จนสามารถนำความรู้มาพัฒนาต่อยอดได้ด้วยตนเอง

ภายหลังการเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกในปี ค.ศ.2001 จีนก็มีการแก้ไขกฎหมายทั้งในด้านการส่งเสริมการลงทุนและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อรองรับการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจตามกติกาแห่งองค์การการค้าโลก ซึ่งการเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกก็เป็นผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของจีน เนื่องจากทำให้จีนสามารถดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศได้มากขึ้น จนก่อให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรม

---

[7] Kun Jiang, Wolfgang Keller, Larry D. Qiu and William Ridley, *International Joint Ventures and Internal vs. External Technology Transfer: Evidence from China* (Massachusetts: National Bureau of Economic Research, 2018) 2.

ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง[8] แต่ในช่วงปี ค.ศ. 2018 รัฐบาลจีนถูกกล่าวหาว่ากระทำการละเมิดต่อทรัพย์สินทางปัญญาของชาวต่างชาติ ซึ่งนโยบายเกี่ยวกับกิจการร่วมค้าก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการบังคับให้ชาวต่างชาติถ่ายทอดเทคโนโลยี รัฐบาลจีนจึงแก้ไขความขัดแย้งดังกล่าวโดยการประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยการลงทุนจากต่างประเทศ ค.ศ.2020 (Foreign Investment Law 2020) เพื่อทำให้กฎระเบียบทางการลงทุนมีความเสรีและสอดคล้องกับหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ โดยจะไม่มีการเลือกปฏิบัติระหว่างผู้ประกอบธุรกิจที่เป็นชาวจีนกับผู้ประกอบธุรกิจที่เป็นชาวต่างชาติ[9]

ประการสำคัญ กฎหมายว่าด้วยการลงทุนจากต่างประเทศ ค.ศ.2020 ก็มีการปรับปรุงนโยบายเกี่ยวกับกิจการร่วมค้าให้สอดคล้องกับหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ เนื่องจากกฎหมายฉบับนี้กำหนดให้ยกเลิกกฎหมายว่าด้วยกิจการร่วมค้าฉบับเดิมทั้งสองฉบับ[10] ส่งผลให้การจัดตั้งกิจการร่วมค้าต้องอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยบริษัท ประมวลกฎหมายแพ่ง และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องเช่นเดียวกับการประกอบธุรกิจของชาวจีน นอกจากนี้ กฎหมายฉบับนี้ก็มีการให้หลักประกันในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของชาวต่างชาติ โดยการรับรองว่าจะไม่มีการใช้อำนาจทางปกครองในลักษณะที่เป็นการบังคับให้ชาวต่างชาติถ่ายทอดเทคโนโลยี[11]

จึงประจักษ์ได้ว่า นโยบายเกี่ยวกับกิจการร่วมค้าของจีนในปัจจุบันไม่ใช่นโยบายในเชิงบังคับ กล่าวคือ การร่วมทุนระหว่างชาวจีนกับชาวต่างชาติก็คือสัญญาที่เกิดความความสมัครใจของเอกชน โดยที่ชาวต่างชาติสามารถทำข้อตกลงโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับจากการร่วมทุนกับชาวจีน ซึ่งภาครัฐจะกำกับดูแลกิจการร่วมค้าในฐานะที่เป็นนิติกรรมสัญญาทางแพ่งโดยทั่วไป

ถึงแม้ว่าจีนจะให้ความสำคัญกับการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจมากเพียงใดก็ตาม แต่จีนก็ตระหนักว่าการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาย่อมทำให้ผู้ทรงสิทธิมีอำนาจผูกขาด จีนจึงมีการบัญญัติหลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญา และนำหลักการดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาด ค.ศ. 2008 ซึ่งได้รับการแก้ไขปรับปรุงจนกลายมาเป็นกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาด ค.ศ. 2022 อันเป็นฉบับที่มีผลใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน

กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาด ค.ศ.2022 มีการระบุถึงเจตนารมณ์ในการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทางนวัตกรรม[12] โดยมีข้อห้ามไม่ให้ผู้ประกอบธุรกิจใช้ความได้เปรียบทางเทคโนโลยีในลักษณะที่ก่อให้เกิดการผูกขาด[13] หากมีการใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาโดยมิชอบ การกระทำดังกล่าวก็ต้องอยู่

---

8 Limei Yang, *Assessing the Impacts of China's Accession to the WTO* (master's degree in Internationalization: Economic, Business and Legal-Political Aspects, Faculty of Economics and Business, University of Barcelona, 2023) 32.

9 หลินอี๋ฟาน, *แนวทางที่เหมาะสมสำหรับการกำหนดกฎเกณฑ์ในการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว: กรณีศึกษาประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน* (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563) 31-32.

10 Article 42, *China's Foreign Investment Law 2020.*

11 Article 22, *China's Foreign Investment Law 2020.*

12 Article 1, *China's Antimonopoly Law 2022.*

13 Article 9, *China's Antimonopoly Law 2022.*

ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาด[14] ซึ่งรายละเอียดของการกระทำที่ถือว่าเป็นการผูกขาดทางเทคโนโลยีนั้นก็จะเป็นไปตามที่ปรากฏอยู่ใน The Antimonopoly Guidelines on Intellectual Property หรือ IP Guidelines ของจีนที่มีผลใช้บังคับกับธุรกรรมและการกระทำทั้งปวงที่เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีหรือทรัพย์สินทางปัญญา[15]

ยิ่งไปกว่านั้น IP Guidelines ของจีนก็มีบทบัญญัติในเรื่องการทำสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาที่มีลักษณะเป็นการผูกขาด (Monopoly Agreements Involving Intellectual Property Rights) การครอบงำตลาดโดยการใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Abuse of Dominance Involving Intellectual Property Rights) การควบรวมกิจการโดยใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Concentrations of Undertakings Involving Intellectual Property Rights) จึงกล่าวได้ว่า จีนมีการบัญญัติหลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาไว้อย่างรอบคอบ โดยมีบทบัญญัติที่ครอบคลุมและทันสมัยต่อพฤติกรรมของผู้ประกอบธุรกิจในยุคปัจจุบัน

หลังจากที่ศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายของจีนก็สรุปได้ว่า จีนมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายทั้งในด้านการลงทุน ทรัพย์สินทางปัญญา และนโยบายเกี่ยวกับกิจการร่วมค้าให้มีความสอดคล้องกับกติกาแห่งองค์การการค้าโลก ในขณะเดียวกัน จีนก็มีการใช้บังคับหลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาอันเป็นกลไกที่ช่วยป้องกันไม่ให้ชาวต่างชาติใช้ความได้เปรียบทางเทคโนโลยีโดยมิชอบ

มาตรการทางกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น

การปฏิรูปสมัยเมจิที่เริ่มต้นขึ้นในปี ค.ศ.1868 คือยุคที่ญี่ปุ่นมีการพัฒนาอุตสาหกรรมให้เจริญก้าวหน้า พร้อมทั้งส่งเสริมให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการจ้างผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศ หรือการทำสัญญาทางเทคโนโลยีกับชาวต่างชาติ ยิ่งไปกว่านั้น ญี่ปุ่นก็ปฏิรูปกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาตามแนวทางของชาติตะวันตก จนนำไปสู่การประกาศใช้กฎหมายสิทธิบัตร ค.ศ.1885 และต่อมาในปี ค.ศ.1889 ญี่ปุ่นก็เปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศมากขึ้น

ในช่วงต้นของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ญี่ปุ่นมีการส่งเสริมให้เกิดการร่วมทุนระหว่างชาวญี่ปุ่นกับชาวต่างชาติในกิจการร่วมค้าเพื่อให้ชาวญี่ปุ่นได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีผ่านการสร้างความสัมพันธ์ทางธุรกิจ[16] รวมถึงการที่ชาวต่างชาตินำเทคโนโลยีมาลงเป็นหุ้น โดยการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา หรือการทำสัญญาว่าด้วยความร่วมมือทางเทคนิค ส่งผลให้ชาวญี่ปุ่นได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากชาวต่างชาติอย่างรวดเร็ว[17]

---

[14] Article 68, *China's Antimonopoly Law 2022.*

[15] Article 1, *China's IP Guidelines 2020.*

[16] John Cantwell and Yanli Zhang, "The Co-Evolution of International Business Connections and Domestic Technological Capabilities: Lessons from the Japanese Catch-Up Experience" (2009) 18:2 *Transnational Corporations 37, 62.*

[17] Kenichi Ohno, *The Economic Development of Japan: The Path Traveled by Japan as a Developing Country* (Tokyo: National Graduate Institute for Policy Studies, 2005) 65.

ภายหลังการพ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นก็เร่งฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมในประเทศซึ่งกิจการร่วมค้าก็ยังคงเป็นนโยบายอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญ จนก่อให้เกิดการร่วมทุนระหว่างชาวญี่ปุ่นกับชาวต่างชาติในอุตสาหกรรมหลายประเภท อาทิ เซมิคอนดัคเตอร์ และคอมพิวเตอร์[18] หลังจากที่ระบบเศรษฐกิจของญี่ปุ่นมีเสถียรภาพมากขึ้น รัฐบาลญี่ปุ่นก็ผ่อนปรนกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศเป็นไปอย่างเสรี ต่อมาในปี ค.ศ. 1995 ญี่ปุ่นก็เข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก ซึ่งทำให้ญี่ปุ่นมีการยกระดับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของชาวต่างชาติ พร้อมทั้งให้เสรีภาพแก่การประกอบธุรกิจของชาวต่างชาติในระดับที่สูงขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการค้าเสรีขององค์การการค้าโลก

การศึกษาถึงวิวัฒนาการของการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศญี่ปุ่นทำให้พบว่า ญี่ปุ่นมีการส่งเสริมการลงทุนและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาตามมาตรฐานสากลมาอย่างยาวนาน อันเป็นปัจจัยที่ทำให้ชาวต่างชาติมีความเชื่อมั่นในการเข้ามาลงทุน จนนำไปสู่การถ่ายทอดเทคโนโลยีในรูปแบบของการลงทุนจากต่างประเทศ นอกจากนี้ การถ่ายทอดเทคโนโลยีก็ยังเกิดจากการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ความร่วมมือทางเทคนิค และการร่วมทุนในกิจการร่วมค้า ซึ่งเป็นรูปแบบของการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่มีความสำคัญ[19]

นอกเหนือจากการส่งเสริมการลงทุนและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ญี่ปุ่นก็มีการบัญญัติหลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาในปี ค.ศ. 1968 โดยมีวัตถุประสงค์ในการป้องกันไม่ให้ชาวต่างชาติทำการผูกขาดทางเทคโนโลยี หรือใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในลักษณะที่เป็นการเอาเปรียบชาวญี่ปุ่นที่มีอำนาจต่อรองน้อยกว่า[20] ซึ่งหลักการดังกล่าวก็ได้รับการแก้ไขปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการคุ้มครองผู้ทรงสิทธิกับการแบ่งปันความรู้ทางเทคโนโลยีให้แก่สังคม

ในปัจจุบัน หลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาของญี่ปุ่นปรากฏอยู่ในกฎหมาย 2 ฉบับ อันได้แก่ กฎหมายว่าด้วยหลักการพื้นฐานแห่งทรัพย์สินทางปัญญา ค.ศ. 2002 และกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาด ค.ศ. 1947

กฎหมายว่าด้วยหลักการพื้นฐานแห่งทรัพย์สินทางปัญญา ค.ศ. 2002 (Intellectual Property Basic Act 2002) มีการกำหนดให้ทรัพย์สินทางปัญญาหมายถึง ผลงานที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ ข้อค้นพบที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในทางอุตสาหกรรม ความรู้ทางเทคนิค และข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อกิจกรรม

---

[18] U.S. Congress, Ofce of Technology Assessment, *Competing Economies: America, Europe, and the Pacic Rim* (Washington DC: U.S. Government Printing Ofce, 1991) 249-261.

[19] Kenichi Ohno, *The History of Japanese Economic Development: Origins of Private Dynamism and Policy Competence* (New York: Routledge, 2018) 53.

[20] Chistopher Heath, "Anti-Competitive Clauses in Know-How Agreements FTC Decision of October 13,1995" 1996:2 *Zetschrift Fur Japanisches Recht 146, 147.*

ทางธุรกิจ[21] ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ก็มีการบัญญัติว่า การใช้บังคับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของสาธารณะ รวมถึงการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม[22]

ในขณะเดียวกัน กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาด ค.ศ. 1947 (Antimonopoly Act 1947) ก็มีการกำหนดจุดตัดระหว่างกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาดกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา เนื่องจากกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาด ค.ศ. 1947 มีการรับรองให้ผู้ทรงสิทธิสามารถใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของตนได้[23] ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวก็มีความหมายว่า หากผู้ทรงสิทธิมีการใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของตนอย่างเหมาะสม ก็จะถือว่าเป็นการใช้สิทธิตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา แต่ถ้ามีการใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาโดยมิชอบ ก็จะต้องรับผิดตามบทบัญญัติในกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาด[24]

ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าพฤติกรรมใดเข้าข่ายเป็นการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาก็ได้รับการบัญญัติไว้ใน Guidelines on the Use of Intellectual Property under the Antimonopoly Act หรือ IP Guidelines ซึ่งมีฐานะเป็นกฎหมายลำดับรองที่อยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาด ค.ศ. 1947

IP Guidelines ของญี่ปุ่นมีการระบุถึงเหตุผลของการนำกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาดมาประยุกต์ใช้กับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา โดยให้เหตุผลว่า หากผู้ทรงสิทธิมีพฤติกรรมที่เป็นการจำกัดสิทธิในการใช้เทคโนโลยีของผู้อื่นมากจนเกินไป พฤติกรรมดังกล่าวย่อมเป็นการปิดกั้นโอกาสในการวิจัยและพัฒนาทางเทคโนโลยีของผู้อื่น ในทางกลับกัน หากผู้ทรงสิทธิมีการทำธุรกรรมทางเทคโนโลยีอย่างเป็นธรรม ก็จะทำให้ผู้อื่นสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ[25]

ประการสำคัญ IP Guidelines ของญี่ปุ่นก็มีการอธิบายถึงลักษณะของพฤติกรรมที่เป็นการผูกขาดทางเทคโนโลยี อาทิ การใช้ความได้เปรียบทางเทคโนโลยีเพื่อกีดกันไม่ให้ผู้อื่นเข้าสู่ตลาด การตกลงร่วมกันระหว่างผู้ประกอบธุรกิจเพื่อทำการผูกขาดทางเทคโนโลยี รวมถึงการกำหนดเงื่อนไขที่เป็นการจำกัดสิทธิในการใช้เทคโนโลยีของผู้อื่นอย่างไม่เป็นธรรม จึงกล่าวได้ว่า IP Guidelines มีการกำหนดรายละเอียดของหลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาไว้อย่างครอบคลุม[26]

หลังจากที่ศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายของญี่ปุ่นก็สรุปได้ว่า ญี่ปุ่นมีการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจโดยการส่งเสริมการลงทุนและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของชาวต่างชาติ อันเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีผ่านการลงทุนจากต่างประเทศ การร่วมทุนกับชาวต่างชาติในกิจการร่วมค้า และ

---

[21] Article 2 (1), *Japan's Intellectual Property Basic Act 2002.*

[22] Article 10, *Japan's Intellectual Property Basic Act 2002.*

[23] Article 21, *Japan's Antimonopoly Act 1947.*

[24] Masako Wakui, "Intellectual Property and Antitrust in Japan" In Roger D. Blair, D. Daniel Sokol, *The Cambridge Handbook of Antitrust, Intellectual Property, and High Tech* (Cambridge: Cambridge University Press, 2017) 138, 143-144.

[25] Part 1 (1), Japan's IP Guidelines 2016.

[26] Hiroki Saito, "Laws Affecting Ip Licensing-Japan" (2023) 58:2 *LES Nouvelles* 152, 153.

การทำสัญญาทางเทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ นอกจากนี้ ญี่ปุ่นก็มีการบัญญัติหลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาไว้อย่างรัดกุม จึงทำให้ชาวญี่ปุ่นได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างเป็นธรรม จนสามารถนำความรู้ทางเทคโนโลยีมาพัฒนาต่อยอดได้ด้วยตนเอง ส่งผลให้ญี่ปุ่นเป็นประเทศแรกในทวีปเอเชียที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาอุตสาหกรรม

มาตรการทางกฎหมายของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ภายหลังการปฏิรูป Doi Moi ในปี ค.ศ. 1986 รัฐบาลเวียดนามก็เริ่มให้เสรีภาพทางธุรกิจแก่ภาคเอกชนมากขึ้น พร้อมทั้งเปิดรับการค้าและการลงทุนจากต่างประเทศ ยิ่งไปกว่านั้น เวียดนามก็พัฒนาระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ส่งผลให้เวียดนามได้รับการยอมรับให้เป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกในปี ค.ศ. 2007

นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เวียดนามก็มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายภายในของตนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างบรรยากาศทางเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อการลงทุนจากต่างประเทศ พร้อมทั้งให้สิทธิประโยชน์แก่การประกอบธุรกิจของชาวต่างชาติอีกหลายประการ อาทิ การยกเว้นหรือลดหย่อนภาษี การลดขั้นตอนในการขออนุญาตลงทุน การผ่อนปรนกฎระเบียบต่าง ๆ รวมถึงการให้สิทธิประโยชน์แก่ชาวต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในสาขาธุรกิจที่ได้รับการส่งเสริม ซึ่งแนวทางดังกล่าวก็ทำให้เวียดนามกลายเป็นพื้นที่เป้าหมายของนักลงทุนต่างชาติ อันเป็นปัจจัยที่ช่วยกระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ถึงแม้ว่าเวียดนามจะให้เสรีภาพแก่การประกอบธุรกิจของชาวต่างชาติมากเพียงใดก็ตาม แต่เวียดนามก็สามารถกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีได้อย่างมียุทธศาสตร์ เนื่องจากเวียดนามมีการรวบรวมกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีให้มาอยู่ในกฎหมายฉบับเดียวกัน ซึ่งก็คือ กฎหมายว่าด้วยการถ่ายทอดเทคโนโลยี ค.ศ. 2017 (Law on Technology Transfer 2017) อีกทั้งยังมีการจัดสรรเนื้อหาเป็นหมวดหมู่ในลักษณะที่คล้ายคลึงกับประมวลกฎหมาย จึงทำให้กฎหมายฉบับนี้เปรียบเสมือน Model Law หรือกฎหมายแม่บทในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยี

สาระสำคัญในกฎหมายว่าด้วยการถ่ายทอดเทคโนโลยี ค.ศ. 2017 แบ่งออกเป็น 6 บท อันได้แก่ บทบัญญัติทั่วไป การนำเทคโนโลยีมาลงเป็นหุ้นในโครงการลงทุน การทำสัญญาว่าด้วยการถ่ายทอดเทคโนโลยี มาตรการในการพัฒนาตลาดทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อำนาจของรัฐในการจัดการเกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี และบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการใช้บังคับกฎหมายฉบับนี้

จึงประจักษ์ได้ว่า กฎหมายว่าด้วยการถ่ายทอดเทคโนโลยี ค.ศ.2017 มีบทบาทในการกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี ธุรกรรมทางเทคโนโลยี ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ทรงสิทธิกับผู้รับเทคโนโลยี รวมถึงนโยบายในการส่งเสริมการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการสร้างสรรค์นวัตกรรม เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนากิจการทางอุตสาหกรรมในประเทศเวียดนาม[27]

[27] Nguyen Thang Tung and Bui The Long, "Promoting Technology Transfer and Innovation for Development of Industrial Clusters: Theoretical Framework and Policy Implications for Vietnam" (2020) 9:3 *Journal of Science and Technology Policies and Management* 114, 120-121.

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การครอบครองเทคโนโลยีคือปัจจัยที่ก่อให้เกิดความได้เปรียบเชิงธุรกิจ ซึ่งความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของบรรดาประเทศอุตสาหกรรมก็เป็นสิ่งที่พิสูจน์ให้เห็นถึงความสำคัญของเทคโนโลยี เพราะฉะนั้น ประเทศไทยและประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายจึงน้อมรับการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ พร้อมกับมีการใช้บังคับกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมการลงทุนและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา โดยมุ่งหวังว่าจะได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีในรูปแบบของการลงทุนจากต่างประเทศ การร่วมทุนในกิจการร่วมค้า และการทำสัญญาทางเทคโนโลยี

ในสภาพความเป็นจริง นักลงทุนต่างชาติที่มีฐานะเป็นผู้ทรงสิทธิในเทคโนโลยีย่อมมีอำนาจต่อรองที่สูงกว่าบุคลากรท้องถิ่นของประเทศกำลังพัฒนา ด้วยเหตุนี้ ภาครัฐของประเทศกำลังพัฒนาจึงจำเป็นต้องมีการดำเนินนโยบายอุตสาหกรรม (Industrial Policy) เพื่อช่วยเหลือให้บุคลากรท้องถิ่นได้รับโอกาสในการเรียนรู้เทคโนโลยีจากชาวต่างชาติมากขึ้น เช่น นโยบายที่กำหนดให้ชาวต่างชาติใช้ชิ้นส่วนหรือวัตถุดิบที่ผลิตในประเทศ ซึ่งเป็นนโยบายที่เป็นผลดีต่ออุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ของไทย แต่ในปัจจุบันประเทศไทยก็จำเป็นต้องยกเลิกนโยบายดังกล่าว อีกทั้งยังต้องยกเลิกนโยบายอื่น ๆ ที่อาจเข้าข่ายฝ่าฝืนต่อความตกลงว่าด้วยมาตรการด้านการลงทุนที่เกี่ยวกับการค้า (TRIMs) เพื่อส่งเสริมให้การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศเป็นไปอย่างเสรีตามเจตนารมณ์ขององค์การการค้าโลก ในขณะเดียวกัน ประเทศไทยก็ต้องปรับปรุงระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้มีความเคร่งครัด เพื่อรองรับพันธกรณีตามความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPS)

ทั้งนี้ การส่งเสริมการลงทุนและการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาย่อมทำให้ชาวต่างชาติมีความมั่นใจในการเข้ามาลงทุน ซึ่งจะนำไปสู่การถ่ายทอดเทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ แต่ทว่า การลงทุนของชาวต่างชาติมักเป็นไปเพื่อแสวงหาประโยชน์จากแรงงานที่มีค่าจ้างต่ำและทรัพยากรธรรมชาติของไทย โดยไม่มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่ชาวไทยอย่างแท้จริง ยิ่งไปกว่านั้น ชาวต่างชาติก็สามารถใช้อำนาจตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในลักษณะที่เป็นการผูกขาดทางเทคโนโลยี ดังนั้น ประเทศไทยจึงต้องศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีของต่างประเทศ เพื่อให้ค้นพบแนวทางที่มีความสมดุลระหว่างการรักษาผลประโยชน์ของชาวต่างชาติกับการทำให้ชาวไทยได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม

ในช่วงแรกเริ่มของการพัฒนาอุตสาหกรรม ประเทศจีนและญี่ปุ่นมีการกำหนดให้ชาวต่างชาติต้องมีการร่วมทุนกับบุคลากรท้องถิ่นในนามของกิจการร่วมค้า แต่ในปัจจุบัน นโยบายเกี่ยวกับกิจการร่วมค้าของทั้งสองประเทศนี้ก็ได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับหลักการค้าเสรี โดยมีการเปลี่ยนจากนโยบายในเชิงบังคับให้เป็นนโยบายในเชิงส่งเสริม กล่าวคือ กิจการร่วมค้าจะต้องเกิดการทำสัญญาด้วยความสมัครใจ นอกจากนี้ การทำสัญญาทางเทคโนโลยีในทุกรูปแบบก็ต้องเป็นไปตามหลักเสรีภาพแห่งการแสดงเจตนา โดยที่ภาครัฐจะเข้ามากำกับดูแลการทำสัญญาทางเทคโนโลยีในลักษณะเดียวกับนิติกรรมสัญญาทางแพ่งโดยทั่วไป

อย่างไรก็ตาม จีนและญี่ปุ่นก็สามารถใช้บังคับหลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีการบัญญัติหลักการดังกล่าวไว้ในกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาดที่เป็นกฎหมายแม่บท พร้อมกับมีการบัญญัติรายละเอียดที่เกี่ยวข้องไว้ในกฎหมายลำดับรอง จึงทำให้หลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาของทั้งสองประเทศนี้มีความรัดกุม และทำให้บุคลากรท้องถิ่นได้รับโอกาสในการเรียนรู้เทคโนโลยีอย่างเป็นธรรม ส่งผลให้ทั้งสองประเทศนี้มีความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมที่ทัดเทียมกับชาติตะวันตก

ส่วนเวียดนามก็มีการใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยการถ่ายทอดเทคโนโลยี ค.ศ. 2017 อันเป็นกฎหมายที่รวบรวมกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีให้มาอยู่ในกฎหมายฉบับเดียวกัน โดยมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับประมวลกฎหมาย จึงทำให้กฎหมายฉบับนี้มีเนื้อหาที่ครอบคลุมและชัดเจน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเสนอให้มีการยกร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้เทคโนโลยีในกิจกรรมทางธุรกิจ พ.ศ. ... (The Bill on the Use of Technology in Business Activities B.E. …) เพื่อรวบรวมกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีให้มาอยู่ในกฎหมายฉบับเดียวกันตามแนวทางของเวียดนาม นอกจากนี้ หลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาของจีนและญี่ปุ่นก็ต้องได้รับการนำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายฉบับนี้ด้วย

สาระสำคัญในร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้เทคโนโลยีในกิจกรรมทางธุรกิจ พ.ศ.…แบ่งออกเป็น 5 หมวด ดังต่อไปนี้

หมวดที่ 1 บทบัญญัติทั่วไป (General Provisions) จะระบุถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ที่มุ่งส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในกิจกรรมทางธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีจะต้องเป็นไปด้วยความเคารพต่อสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของผู้ทรงสิทธิ รวมถึงการเคารพต่อพันธกรณีระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ ในขณะเดียวกัน ผู้ทรงสิทธิก็จะต้องไม่ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของตนในลักษณะที่เป็นการผูกขาด หรือเป็นการจำกัดโอกาสในการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีของผู้อื่นอย่างไม่เป็นธรรม

ในหมวดที่ 1 นี้มีการกำหนดให้เทคโนโลยีมีความหมายที่ครอบคลุมถึงทรัพย์สินทางปัญญาทุกประเภท รวมถึงความรู้ทั้งปวงที่เป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมทางธุรกิจ

หมวดที่ 2 สัญญาทางเทคโนโลยี (Technology Contracts) จะมีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการทำสัญญาทางเทคโนโลยีในรูปแบบต่างๆ อาทิ สัญญาว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้สิทธิในเทคโนโลยี สัญญาว่าด้วยการโอนสิทธิในเทคโนโลยี สัญญาว่าด้วยการให้คำปรึกษาทางเทคโนโลยี สัญญาว่าด้วยการให้บริการทางเทคโนโลยี สัญญาว่าด้วยการฝึกอบรมทางเทคโนโลยี สัญญาว่าด้วยการจัดหาเครื่องจักรและอุปกรณ์ รวมถึงสัญญาว่าด้วยความร่วมมือทางเทคนิค

หมวดที่ 3 การนำเทคโนโลยีมาลงเป็นหุ้นในโครงการลงทุน (Capital Contributions to Investment Projects) จะมีการรับรองให้เทคโนโลยีมีฐานะเทียบเท่าสินทรัพย์ที่มีตัวตน เพื่อให้ผู้ทรงสิทธิสามารถนำเทคโนโลยีของตนมาลงเป็นหุ้นในโครงการลงทุน ซึ่งคำว่าโครงการลงทุนในกฎหมายฉบับนี้หมายถึง บริษัท ห้างหุ้นส่วน กิจการร่วมค้า และองค์กรธุรกิจทุกประเภทที่ได้รับการรับรองตามกฎหมายไทย

ในหมวดที่ 3 นี้มีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีมาลงเป็นหุ้นในโครงการลงทุน อาทิ การจัดเตรียมเอกสาร และข้อตกลงที่ต้องระบุไว้ในเอกสารที่เกี่ยวกับการลงหุ้น เป็นต้น

หมวดที่ 4 การป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญา (Antimonopoly in the Field of Intellectual Property) มีการบัญญัติว่า หลักการป้องกันการผูกขาดด้านทรัพย์สินทางปัญญาต้องมีผลใช้บังคับกับการกระทำทั้งปวงที่เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ทรงสิทธิใช้อำนาจตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในลักษณะที่เป็นการผูกขาดทางเทคโนโลยี ซึ่งอาจจะมีการกำหนดหลักเกณฑ์และรายละเอียดที่เกี่ยวข้องไว้ในกฎหมายลำดับรองที่อยู่ภายใต้กฎหมายฉบับนี้ด้วย

หมวดที่ 5 บทสุดท้าย (Final Provisions) จะมีการเน้นย้ำว่า การยกร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้เป็นการยกเลิกกฎหมายที่มีผลใช้บังคับอยู่แล้ว แต่เป็นการจัดทำกฎหมายที่เป็นกรอบในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีของไทย เพื่อก่อให้เกิดการบูรณาการระหว่างการส่งเสริมการลงทุน การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และการป้องกันการผูกขาดทางเทคโนโลยี ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีการใช้บังคับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาดอยู่แล้วก็ตาม แต่กฎหมายทั้งสองระบบนี้ก็มีแนวคิดที่แตกต่างกัน กล่าวคือ กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญามีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของผู้ทรงสิทธิ โดยให้เหตุผลว่าการคุ้มครองสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของผู้ทรงสิทธินั้นเปรียบเสมือนการสร้างแรงจูงใจที่จะกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงานทางปัญญา ในขณะที่กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาดนั้นมีเจตนารมณ์ในการส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม ซึ่งอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งเมื่อนำหลักการของกฎหมายทั้งสองระบบนี้มาใช้บังคับร่วมกัน ดังนั้น ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้จึงจำเป็นต้องมีบทบาทในการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีในกิจกรรมทางธุรกิจเพื่อก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญากับการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างเป็นธรรม

เมื่อพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้เทคโนโลยีในกิจกรรมทางธุรกิจ พ.ศ. ... มีผลใช้บังคับ กระทรวงพาณิชย์ก็ควรเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจตามกฎหมายฉบับนี้ เนื่องจากกระทรวงพาณิชย์มีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจการค้า การจดทะเบียนธุรกิจ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา รวมถึงการเจรจาการค้าระหว่างประเทศภายใต้พันธกรณีขององค์การการค้าโลก และพันธกรณีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามกฎหมายฉบับนี้ก็ควรได้รับการอบรมเกี่ยวกับกฎหมายทั้งในด้านการลงทุนและการป้องกันการผูกขาด อีกทั้งยังต้องมีการประสานงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้

กล่าวโดยสรุป ประเทศไทยควรมีการยกร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้เทคโนโลยีในกิจกรรมทางธุรกิจ พ.ศ. ... (The Bill on the Use of Technology in Business Activities B.E. …) หากประเทศไทยมีกรอบทางกฎหมายในการกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ชัดเจน ก็จะทำให้ประเทศไทยกำกับดูแลการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่ขัดแย้งกับกติกาแห่งองค์การการค้าโลก ในขณะเดียวกัน การมีกรอบทางกฎหมายที่ชัดเจนก็จะช่วยป้องกันปัญหาการผูกขาดทางเทคโนโลยีจากชาวต่างชาติ ส่งผลให้ชาวไทยได้รับโอกาสในการเรียนรู้หรือใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีอย่างเป็นธรรม จนสามารถนำความรู้ทางเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาอุตสาหกรรมของไทยได้อย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

โกศล ฉันธิกุล และสมพงษ์ วนาภา, “การถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างประเทศ”, ใน สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, *กฎหมายธุรกิจระหว่างประเทศ เล่มที่ 2* (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2528).

สุธี ประศาสน์เศรษฐ, “วิวัฒนาการระบบเศรษฐกิจไทยในรอบ 200 ปี” (2556) 1:1 *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง.*

หลินอี้ฟาน, *แนวทางที่เหมาะสมสำหรับการกำหนดกฎเกณฑ์ในการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว: กรณีศึกษาประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน* (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563).

Cantwell, John and Zhang,Yanli, “The Co-Evolution of International Business Connections and Domestic Technological Capabilities: Lessons from the Japanese Catch-Up Experience” (2009) 18:2, *Transnational Corporations.*

Carrier, Micheal A., *From Matter and Introduction to: Intellectual Property and Competition* (19 July 2024) Social Science Research Network <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1944946>.

Chistopher Heath, “Anti-Competitive Clauses in Know-How Agreements FTC Decision of October 13,1995” 1996:2 *Zetschrift Fur Japanisches Recht.*

Jiang, Kun, Keller, Wolfgang, Qiu, Larry D. and Ridley, William, International Joint Ventures and Internal vs. *External Technology Transfer: Evidence from China* (Massachusetts: National Bureau of Economic Research, 2018).

Ohno, Kenichi, *The History of Japanese Economic Development: Origins of Private Dynamism and Policy Competence,* (New York: Routledge, 2018).

Ohno, Kenichi, *The Economic Development of Japan: The Path Traveled by Japan as a Developing Country* (Tokyo: National Graduate Institute for Policy Studies, 2005).

U.S. Congress, Office of Technology Assessment, *Competing Economies: America, Europe, and the Pacific Rim* (Washington DC: U.S. Government Printing Office, 1991).

Hiroki Saito, “Laws Affecting Ip Licensing-Japan” (2023) 58:2 *LES Nouvelles.*

Tung, Nguyen Thang and Long, Bui The, “Promoting Technology Transfer and Innovation for Development of Industrial Clusters: Theoretical Framework and Policy Implications for Vietnam” (2020) 9:*3 Journal of Science and Technology Policies and Management,*

United Nations Conference on Trade and Development, *World Investment Report 2018: Investment and New Industrial Policies* (Geneva: United Nations Publication, 2018).

Wakui, Masako, "Intellectual Property and Antitrust in Japan". In Blair, Roger D., Sokol, D. Daniel, *The Cambridge Handbook of Antitrust, Intellectual Property, and High Tech* (Cambridge: Cambridge University Press, 2017).

World Intellectual Property Organization, *Intellectual Property and Technology Transfer* (19 July 2024) World Intellectual Property Organization <https://www.wipo.int/web/technology-transfer>.

Yang, Limei, *Assessing the Impacts of China's Accession to the WTO* (master's degree in Internationalization: Economic, Business and Legal-Political Aspects, Faculty of Economics and Business, University of Barcelona, 2023).

